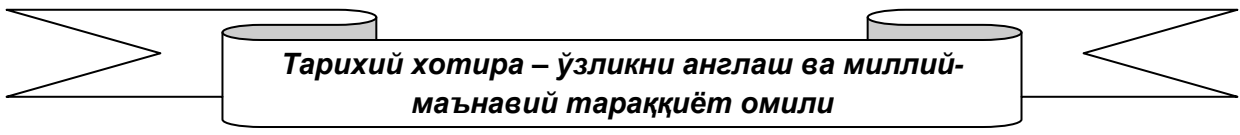

ТАРИХИЙ ХОТИРА – ЎЗЛИКНИ АНГЛАШ ВА МИЛЛИЙ-МАЪНАВИЙ ТАРАҚҚИЁТ ОМИЛИ

**республика илмий-назарий анжумани
материаллари**

*Тарихий хотира – ўзликни англаш ва миллий-
маънавий тараққиёт омили*

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА
ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**БУХОРО МУҲАНДИСЛИК-ТЕХНОЛОГИЯ
ИНСТИТУТИ**

**«ИЖТИМОЙ ФАНЛАР»
кафедраси**

**«ТАРИХИЙ ХОТИРА –
ЎЗЛИКНИ АНГЛАШ ВА
МИЛЛИЙ-МАЪНАВИЙ
ТАРАҚҚИЁТ ОМИЛИ»**

**мавзусидаги республика илмий-назарий
анжумани материаллари**

XV

Бухоро – 2022

Ta'limning sifati va uni tashkil etish usuli o'qituvchining mahoratiga, talabanning xohish-istagiga, qobiliyati va bilim darajasiga bog'liq. Ta'limning natijasi bilim bilan belgilanadi. Bilim ob'ektiv borliqdagi voqea-hodisalarning in'ikosi, inson miyasidagi mushohada va tasavvurlar natijasida hosil bo'ladigan tushunchalar yig'indisi sifatida namoyon bo'ladi. Xulosa qilib aytganda, ta'limning sifati uni berishda ishtirok etadigan kishilar salohiyati va o'quv jarayonining darajasiga bog'liq.

SUHRAVARDIYA IJTIMOIIY-FALSAFIY TA'LIMOTINING BARKAMOL INSON TARBIYASIDAGI O'RNI

***Murtozayev Shahobiddin Baxriddinovich - BuxDPI Ijtimoiy fanlar kaferasi
o'qituvchisi***

Abu Xafs Umar Suhravardiy Abbosiylar sulolasi davrida Suhravardiya sufiylik tariqatini boshlab berdi. Suhravardiya tariqati Hindistonda o'zining eng yuqori cho'qqisiga chiqdi. Suhravardiyaning Hindistondagi vakillari nafaqat o'z so'fiylik ta'limotlari, shu bilan birga Islom dinini yoyishga muvaffaq bo'lishdi. Ular hind musulmonlari orasida keng tarqalgan hind urf-odatlariga qarshi kurashdilar. Abu Xafs Umar Suhravardiyning shogirdi Jaloliddin Buxoriy hind tilida Xudoga murojaat qilishni taqiqlagan. Bu shundan dalolat beradiki, Suhravardining maqsadi so'fiylar va ma'naviy ustozlari orqali Islomni g'ayri Islomiy hududlarda yoyish edi.

Suhravardiy tasavvufning amaliy tomonlariga alohida e'tibor bergan. So'fiylik yo'lidan o'tgan "vaqt" da Suhravardiy so'fiylarga payg'ambarning shariati va sunnatiga qat'iy rioya qilishni buyuradi. Uning ta'kidlashicha, faqat shu tarzda so'fiylar barcha johillik va aldanishni yengib, oxir-oqibat sokinlik topa oladilar.

Suhravardiyning fikriga ko'ra tasavvuf bu yaxshi axloqni tarbiyalash, yaxshi fazilatlarni o'zlashtirish va yomon fazilatlardan voz kechishdir. Bu tasavvufning maqsadi. So'fiy axloqining nozik tomonlarini tushunadigan kishi maqsadga erishadi, tushunmagan kishi axloq bilan hali tanish emas.

Suhravardiy uchun so'fiy shariatning ro'za va ibodat kabi ko'rsatmalarini chin dildan qabul qiladigan va itoatkorlik, ibodat orqali qalbni qondiradigan va qalbni maqtovga sazovor qiladigan, Payg'ambarning axloqiy fazilatlari bilan bezatadigan kishidir. U barcha ishlari va so'zlari bilan Allohning roziligiga intilishi kerak. Birr marta ham takabburlik va buzuqlik bo'lmagan ishlar haqiqiy etiqodga olib keladi. Va samimiy etiqod insonni Ollohdan chinakam qo'rquvga, ma'naviy poklikka va yuksaklikka olib boradi. Shundan so' so'fiy Ollohning sevgisi va roziligiga erishadi.

O'zini barcha go'zal fazilatlar bilan bezash so'fiylik me'yorlarining mohiyatidir. So'fiy o'zini yaxshi xulq bilan bezab turishi va har doim o'z qalbini poklashga harakat qilishi kerak. Poklikni topgan qallda Ollohdan o'zga hech narsa yo'q, chunki uning uchun qimmatbaho va oddiy toshlar tengdir. So'fiy faqat shu

holatda Ilm al-Laduni - donolik va ichki ma'naviy kashfiyotlar siriga yetib boradi. Shunday qilib, u so'fiylik yo'lining eng yuqori "cho'qqisi" (maqomiga) etadi. Bu uning haqiqiy so'fiyga aylanganidan dalolat beradi.

Yurakning harakati zaif bo'lmasligi kerak va bedor ruh (nafsibedor) tinch turmasligi kerak, ya'ni u hamisha ilgari siljishi kerak. Qalb Allohga ko'nikib, "yashirin ilhom" ga (ilham al-g'ayb) yetib kelganida, u Allohning ovozi bevosita tinglovchisiga aylanadi.

Yurakning ikki tomoni bor, bir tomoni bilan u ruhning yuksak tomoniga (rux), ikkinchisi esa hayvonlar ruhiga (nafsiga) suyanadi. Agar ma'naviyatga moyillik g'alaba qozonsa, so'fiy qalbni takomillashtirish ustida ishlashi kerak va bu unga foydali bo'ladi. Va agar "hayvonot" g'alaba qozonsa, so'fiy dunyoviy istaklar va instinktlarga bog'lanib qoladi. Bunday holda, shayton unda hokimiyatni qo'lga kiritadi, uni dunyoviy lazzatlar bilan yo'ldan ozdiradi va shahvatga undaydi va so'fiy azob chekadi.

Yurakda eshitilgan hamma narsa bularning barchasi Allohning so'zlari ekanligidan dalolat beradi va so'fiy bularning barchasiga erishish uchun eng yuqori darajadagi intilish hamda ehtirosli muhabbat istaklaridan foydalanish orqali harakat qilishi kerak.

Dastlab kamharakat turmush tarzini olib borgan va umrining oxirida sayohat qilgan so'fiylar - bular Alloh taolo u bilan muloqotda rahm-shafqat ko'rsatgan so'fiylardir. Muloqotda so'fiy johillik va xavotirdan xalos bo'ladi.

Har doim sayohat qilishni afzal ko'rgan so'fiylar unda qalbning ozodligini topdilar.

Uyda bo'lishni tanlagan so'fiylar o'z ichida sayohat qilishadi va shu tariqa so'fiylik yo'lining barcha nozikliklarini o'rganadilar, shuning uchun ularga jismoniy sayohat qilishning hojati yo'q.

Suxravardining axloq va axloq haqidagi qarashlari odatda so'fiylik xulq-atvorini ifoda etadi va islom an'analari, so'fiy axloqiy fikrlari va uning eng yaxshi namoyandalari: Molik ibn Anas, Abdulhasan Sari as-Sakati, Yahyo Muoz Roziy, Abu Yazid Vistami, Abuhafsa Saluxaddamning ta'limotlari asosida shakllangan. Tustari, Junayd al-Bag'dodiy, Abu Ali Muhammad al-Rudbariy.

Suhravardining ta'limotiga ko'ra, so'fiy uchun faollik, xotirjamlik, halollik, halollik, kamtarlik, kamtarlik, xushmuomalalik, do'stona munosabat, muloyimlik va adolat kabi fazilatlar zarur. Ruhning xohish-istaklari va ehtiroslariga binoan ish tutgan kishi insofsiz, harakatsiz va beqaror bo'lib qoladi va bu fazilatlar so'fiyni xatolarga olib boradi va unga Haqiqatni topishiga yo'l qo'ymaydi. Uning uchun so'fiylik yo'lining asosi yaxshi xulq-atvordir va agar bu asos barqaror bo'lsa, so'fiy aldanmaydi va undan hech qanday zarar yoki buzilish bo'lmaydi. Agar poydevor beqaror bo'lsa va qandaydir to'siq yoki zararga ega bo'lsa, unda bu zarar o'zini namoyon qiladi va so'fiyga so'fiylik yo'lining mevalaridan bahramand bo'lishiga to'sqinlik qiladi.

Suhravardining axloqiy qarashlarining umumiy kontekstidan shuni xulosa qilish mumkinki, shayx axloqni ikki jihatdan ko'rib chiqadi: umuman odamlarning axloqi va haqiqatga erishish yo'lidagi sayohatchining axloqi.

Suxravardining ta'limotini tahlil qilib, shunday xulosaga kelishimiz mumkinki, Suxravardiy dunyodan uzilib uzlatga chekingan so'fiy emas edi. Uning isboti uning Abbosiylar xalifaligida siyosatchi bo'lganligi. Shunga asoslanib aytishimiz mumkinki, Suhravardiy uchun "zuhd" bu zohid va dunyodan chekinish emas, bu har qanday salbiy harakatlar va og'riqli fikrlardan saqlanishdir. Ixtiyoriy bo'lish - bu Allohning haqiqiy bandasi bo'lishdir.

Dehli Sultonligida Suhravardining izdoshlari o'zlarining asoschilarining an'analarini davom ettirib, dunyoviy hukmdorlar bilan doimiy aloqalarni saqlab, faol siyosiy hayot o'tkazdilar. Ular Dehli sultonlari saroyiga tez-tez tashrif buyurishar, sharaf va qurbonliklarni rad qilmas edilar va Multondagi Suhravardiya markaziy xonaqohi o'zining ulug'vorligi va zodagonlar saroylaridan kam bo'lmagan. Shuni ta'kidlash kerakki, Suxravardining shogirdi - Bahouddin Zakariya Multani - boy odam bo'lgan.

Shihabuddin Abuxafs Umar Suhravardiyning diniy va tasavvufiy qarashlari tasavvufning, umuman, Islomning rivojlanishi va tarqalishida muhim rol o'ynadi.

SOMONIYLAR DAVRI BOSHQARUV TIZIMIDAGI ISLOHOTLAR VA QO'SHIN TUZILISHI

***Alimova Sh.B. –Buxoro viloyat xalq ta'limi xodimlarini qayta tayyorlash va
ularning malakasini oshirish hududiy markazi “Ijtimoiy-iqtisodiy fanlar
metodikasi” kafedrasi katta o'qituvchisi***

Somoniylar sulolasining tarix sahnasiga chiqishida va o'ziga xos davlat boshqaruv tizimini joriy etishida Ismoil Somoniyni o'rni benihoya ulkan. 874 yilda Buxoro noibi qilib tayinlangan Ismoil Somoniy arab xalifaligidan mustaqil tarzda markazlashgan davlat tuzishda tashabbuskorlik qildi. Ismoil Somoniy o'z davrining qobiliyatli, serg'ayrat va nihoyatda zukko yirik davlat arbobi sifatida mazkur Somoniylar sulolasining ko'zga ko'ringan namoyandalari, din peshvolari, zodagonlarining qo'llab-quvvatlashlari va yordamlari bilan Movarounnahr va Xurosondan Ray va Kazvingacha bo'lgan hududlarni o'z ichiga olgan davlat tashkil etdi. U o'z vorislari Ahmad ibn Ismoil (907-914), Nasr II ibn Ahmad (914-943) va boshqalar hukmronlik davrida ham o'z nufuzi, obro' – e'tiborini saqlab qoldi.

Movarounnahr mustaqilligining barqarorligi, avvalambor markazlashgan mustahkam hokimiyatning qaror topishiga bog'liq edi. Buni yaxshi anglagan Ismoil Somoniy o'z tasarrufidagi ulkan mamlakatni boshqarishda dastavval ixcham davlat ma'muriyatini tashkil etgan. U podsho dargohi va devonlar – markaziy hokimiyatdan iborat bo'lgan. Somoniylar sulolasi davlati boshida juda katta vakolatlarga ega bo'lgan Amir turgan. Shu sababli yozma manbalarda Amir

ОБ ИСТОРИИ АНГЛИЙСКОЙ ФИЛОЛОГИИ.	
<i>Хамраева З.Х.</i>	214
XIVA XONLIGIDA DAVLAT BOSHQARUV TIZIMI.	
<i>Choriyeva N.</i>	216
MAMLAKATIMIZDA ZIYORAT TURIZMINING RIVOJI.	
<i>Shoyimova G.</i>	218
ТАЪЛИМНИ ТАДҚИҚ ҚИЛИШДА ЗАМОНАВИЙ АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИНГ ЎРНИ	
<i>Равшанова Г. М.</i>	219
ТВОРЧЕСКОЕ НАСЛЕДИЕ УИЛЬЯМА ШЕКСПИРА.	
<i>Хамраева З.Х.</i>	221
NAQSHBANDIYA TARIQATI VA UNING ISLOM SIVILIZATSIYANI RIVOJLANTIRISHDAGI O‘RNI	
<i>Alimova Sh.B.</i>	222
PSIXOLOGIYA VA HOZIRGI ZAMON	
<i>Allayorova M.</i>	226
ИНСОННИ ҚАДРЛАШДА ҚАДРИЯТЛАРИНИНГ ТУТГАН ЎРНИ	
<i>Шодиев Ж.Ж.</i>	227
ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ЖАРАЁНИНИ ТАШКИЛ ЭТИШДА БУЮК АЛЛОМАЛАРИНИНГ ҒОЯЛАРИ ҲАМДА АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИНГ ЎРНИ	
<i>Равшанова Г. М.</i>	229
BIOLOGIK TA’LIM JARAYONINING YAXLITLIGI, O‘QITISH PRINSIPLARI VA QONUNIYATLARI	
<i>To‘xtaeva D.</i>	232
SUHRAVARDIYA IJTIMOIIY-FALSAFIY TA’LIMOTINING BARKAMOL INSON TARBIYASIDAGI O‘RNI	
<i>Murtozayev Sh. B.</i>	233
SOMONIYLAR DAVRI BOSHQARUV TIZIMIDAGI ISLOHOTLAR VA QO‘SHIN TUZILISHI	
<i>Alimova Sh.B.</i>	235
BOSHLANG‘ICH SINFLARDA ILG‘OR PEDAGOGIK VA YANGI AXBOROTLAR TEXNOLOGIYALARINI TATBIQ ETISHNING AHAMIYATI	
<i>Mansurova Sh.</i>	238
AMALIY FANLAR O‘QITISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARNI QO‘LLASHNING MAQSADI VA VAZIFALARI	
<i>Saidova N, Fatullaeva M.</i>	240